

اهمیت فرزند آوری از دیدگاه قائد شهید حضرت آیت الله العظمی امام خامنه ای

نویسندگان		وابستگی سازمانی
خدیجه محمدی *		دانش آموخته سطح دو، حوزه علمیه الزهرا (سلام الله علیه)، اردبیل، ایران
اطلاعات مقاله		چکیده
نوع مقاله	علمی پژوهشی	موضوع مقاله حاضر، اهمیت فرزندآوری از دیدگاه مقام معظم رهبری است و اهمیت پرداختن به این مساله از آن جهت است که امروزه یکی از مسایل اصلی کشور، کاهش فرزندآوری و بحران جمعیت است که رهبر معظم انقلاب نسبت به آن هشدار داده و تأکید دارند که یکی از راه‌حل‌های این بحران، جهاد تبیین فرزندآوری است. هدف این مقاله، تبیین و روشن نمودن اقدامات و مولفه‌هایی است که در جهت فرزندآوری بتوان تلاشی مجاهدانه و روشنگرانه داشت و برای حل بحران فرزندآوری کمک نمود. چون اگر این مسایل برای خانواده‌ها تبیین شده و آگاه شوند، به فرزندآوری روی می‌آورند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد از جمله اقداماتی که برای جهاد تبیین فرزندآوری می‌توان انجام داد، هشدار دادن نسبت به بحران جمعیت، آسان نمودن ازدواج و فرزندآوری، توجه به ابعاد معنوی فرزندآوری، تغییر نگرش نسبت به فرزند و نقش پدری و مادری، امید به آینده، توجه به فرزندآوری به عنوان یک جهاد در کنار اشتغال و تحصیل و.... است. روش تحقیق، توصیفی است و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و برخی از آیات و روایات و سخنان مقام معظم رهبری تدوین شده است.
صفحه	۵۲ - ۶۳	
دوره ۱، شماره ۷ (شماره پیاپی ۷)		
اطلاعات نویسنده مسئول		
نویسنده مسئول	خدیجه محمدی	
کد ارکید		
تلفن	۰۹۱۴۵۹۹۰۸۳۳	
ایمیل	khadijehmohammadi1404@gmail.com	
سابقه مقاله		
تاریخ دریافت	۱۴۰۵/۰۱/۰۷	
تاریخ ویرایش	۱۴۰۵/۰۲/۰۸	
تاریخ پذیرش	۱۴۰۵/۰۴/۲۰	
تاریخ انتشار	۱۴۰۵/۰۷/۰۱	
روش پژوهش	توصیفی تحلیلی	
واژگان کلیدی		فرزندآوری، جمعیت، مقام معظم رهبری
توضیحات		
کلیه حقوق این مقاله متعلق به نویسندگان می‌باشد.		
خوانندگان این مجله، اجازه توزیع، ترکیب مجدد و تغییر جزئی را با ذکر منبع آن دارند.		
نحوه استناد	محمدی، خدیجه (۱۴۰۵)، «اهمیت فرزندآوری از دیدگاه قائد شهید حضرت آیت الله العظمی امام خامنه ای»، ماهنامه علمی فقه، حقوق و مطالعات اجتماعی، دوره ۱، شماره ۷، شماره پیاپی ۷، (مهر)، صفحات ۵۲ - ۶۳	
دهی		

The Importance of Childbearing from the Perspective of the Martyred Leader, Grand Ayatollah Imam Khamenei

Authors		Organizational Affiliation
Khadijeh Mohammadi*		Graduate of Level 2, Al-Zahra Seminary, Ardabil, Iran
Article Information		Abstract
Article Type	Scientific Research	This article addresses the importance of childbearing from the perspective of the Supreme Leader. The significance of this topic lies in the fact that declining birth rates and the resulting demographic crisis constitute one of the country's major challenges today; the Supreme Leader has warned against this trend and emphasized that a "Jihad of Clarification" (an earnest, enlightening effort) regarding childbearing is a key solution. The article aims to elucidate the measures and components necessary for such an enlightening, dedicated effort to help resolve the childbearing crisis, positing that if families are properly informed and the issues are clearly explained to them, they will be more inclined to have children. Research findings indicate that measures for this "Jihad of Clarification" include raising awareness about the demographic crisis, facilitating marriage and childbearing, highlighting the spiritual dimensions of having children, shifting attitudes toward children and parental roles, fostering hope for the future, and framing childbearing as a form of "Jihad" (striving for a noble cause) alongside pursuits like employment and education. This study employs a descriptive methodology and draws upon library resources, religious texts (Quranic verses and narrations), and the statements of the Supreme Leader.
Pages	52 - 63	
Volume 1, Issue 7 (Serial Number 7)		
Corresponding Author's Info		
Corresponding Author's	Khadijeh Mohammadi	
ORCID	0000-0000-0000-0000	
Tell	09145990833	
Email	khadijehmohammadi1404@gmail.com	
Article History		
Received	2026/03/27	
Revised	2026/04/28	
Accepted	2026/06/09	
Published Online	2026/08/21	
Research Method	Descriptive Analytical	
Keywords		Childbearing, population, the Supreme Leader
Description		
All rights to this article belong to the authors.		
Readers of this magazine are permitted to distribute, recombine, and modify the material with due acknowledgement of the source.		
How to Cite This Article	Mohammadi, Khadijeh (2026), <i>“The Importance of Childbearing from the Perspective of the Martyred Leader, Grand Ayatollah Imam Khamenei”</i> , Monthly Scientific Journal of Jurisprudence, Law and Modern Social Studies, Volume 1, Issue 7, Seven Consecutive Issue (September), pp. 52 – 63	

۱: مقدمه

در جهان امروز، جمعیت و فزونی آن از مهم ترین ابزار قدرت هر کشور و جامعه ای محسوب می شود. در کشور ایران با توجه به سیاست های تحدید نسل که در دهه های گذشته اتفاق افتاد و همچنین فرهنگ سازی های اشتباهی که صورت گرفت، اشتیاق و تمایل خانواده ها و زوجین برای فرزندآوری و داشتن فرزندان متعدد کاهش یافت و یا از بین رفت. اما اکنون که مساله جمعیت در ایران به مرز بحران رسیده و در سال های آینده با بحران کهنسالی و پیری جمعیت روبه رو خواهد شد، باید به فکر راه حل و چاره بود. مقام معظم رهبری با توجه به وضعیت بحرانی مساله جمعیت و فرزندآوری، تنها راه حل آن را حرکت جهادی در عرصه های مختلف می دانند از جمله جهاد تبیین فرزندآوری که باید تلاش نمود که با اقدامات موثر در این مورد، برای خانواده ها روشنگری نمود و آن ها را نسبت به این بحران آگاه کرد. و از سوی دیگر نسبت به جنبه های مثبت فرزندآوری و افزایش فرزند آگاهی داد و تبیین نمود تا خانواده ها و زوجین نسبت به فرزندآوری اشتیاق پیدا کرده و تمایل نشان دهند. اهمیت و ضرورت پرداختن به این موضوع از آن جهت است که مساله جمعیت و بحرانی شدن فرزندآوری در ایران امروزه یکی از مهم ترین مسایلی است که خانواده های ایرانی با آن روبه رو هستند و پرداختن به آن، شناسایی مشکلات، راهکارها و به طور کلی تبیین و روشنگری و جهاد تبیین در مورد این مساله، بسیار ضروری است تا خانواده ها نسبت به فرزندآوری آگاهی یافته و تغییر نگرش و رویکرد داشته باشند. امتیاز مقاله حاضر نسبت به آثار فوق آن است که سعی شده است که مساله فرزندآوری را از دیدگاه رهبر انقلاب با رویکرد جهاد تبیین مطرح نموده و در این باره روشنگری نماید و هم در این مساله، در برخی موارد، آیات و روایات مربوطه را نیز به کار برده و در کنار سخنان مقام معظم رهبری در مورد جمعیت بیان نماید.

۲: مفهوم شناسی

با توجه به موضوع تحقیق، ابتدا کلمات و مفاهیم اصلی این پژوهش بررسی لغوی و اصطلاحی می شود.

۱-۲: فرزندآوری

فرزند در لغت فارسی به معنای اولاد، بچه و نسل است و منظور از فرزندآوری، بچه دار شدن (دهخدا، ۱۳۷۰: ۱۵۰۸۴) و «باروری و متولد شدن انسان به منظور بقای نسل می باشد.» (غزالی، ۱۴۱۰ ق: ۵۱)

۲-۲: جمعیت

واژه جمعیت در فرهنگ فارسی به معنای «گرد هم آمدن، مجتمع شدن، گروه مردم» (معین، ۱۳۸۰: ۵۷۴۸) و به معنی «انجمن شدن، گرد هم آمدن، هم گروهی، مردم بسیار که در جایی گرد آیند، سکنه یک ده، شهر، ایالت و کشور را گویند.» (دهخدا، ۱۳۷۰: ۶۷۵۸) و به معنای «مردم یا موجودات زنده ای که در یک جا گرد آمده باشند، گروهی از مردم؛ انبوهی از مردم، راهم آمدن و مجتمع شدن؛ متحد گشتن، معاشرت؛ همنشینی» (عمید، ۱۳۸۰: ۳۴۵) آمده است. در اصطلاح نیز به «فراهم آمدن و مجتمع شدن و متحد گشتن نفوس یک شهر» یا مملکت برای یک امر یا در یک مکان را جمعیت می گویند. در تعریفی دیگر نیز «به مجموعه انسان هایی اطلاق می شود که در منطقه ای معین مانند روستا، شهر، شهرستان، استان یا کشور، در یک زمان و مکان به طور مستمر و معمولاً به شکل مجموعه ای از خانوارها زندگی می کنند و پایگاه های سیاسی و شرایط قومی و ملی واحدی دارند.» (باقرزاده و دیگران، ۱۴۰۰: ۲) در این تحقیق منظور از فرزندآوری از دیدگاه رهبر معظم انقلاب آن است که باید جهاد، تلاش و کوشش کرد که در مورد مساله فرزندآوری که در حال حاضر تبدیل به یک بحران شده، روشنگری نمود تا مردم اهمیت مساله جمعیت را درک نمایند. برای این منظور، از بیانات مقام معظم رهبری در مورد فرزندآوری استفاده خواهد شد.

۳: اهمیت فرزندآوری از دیدگاه قائد شهید حضرت آیت الله العظمی امام خامنه ای

در این قسمت تلاش می شود با استفاده از سخنان رهبر معظم انقلاب، دیدگاه ایشان در مورد اهمیت فرزندآوری تبیین گردد.

۳-۱: فرزندآوری همراه با تحصیل و اشتغال

اهمیت فرزندآوری از دیدگاه رهبر انقلاب به گونه ای است که هم می توان به تحصیل و اشتغال پرداخت و هم به فرزندآوری توجه داشت. چراکه یکی از تصورات اغلب مردم بخصوص زنان این است که اگر فرزند داشته باشند، دیگر نمی توانند به کار و تحصیل بپردازند. در حالی که این گونه نیست و می توان در کنار اشتغال و تحصیل، به فرزندآوری هم توجه نمود. (حق شناس، ۱۴۰۰: ۵۲) رهبر معظم انقلاب در این زمینه معتقدند که نباید این مساله را که با حفظ حجاب، با حفظ عفت، با خانه داری و با تربیت فرزند، انسان نمی تواند کسب علم کند را تبلیغ کرد چراکه ما امروز زنان دانشمند و عالم در رشته های مختلف در جامعه مان داریم. دانشجویان کوشا و با استعداد و باارزش، فارغ التحصیلان سطح بالا، پزشکان ممتاز و طراز بالا (بیانات قائد شهید امام خامنه ای، ۱۳۷۱) که در عرصه های مختلف فعال هستند. در حقیقت می توان با برنامه ریزی دقیق و تلاش بیشتر، هم به کار و تحصیل پرداخت و هم به مساله فرزندآوری و تربیت او توجه نمود.

۳-۲: هشدار دادن نسبت به پیری و بحران جمعیت

یکی دیگر از مسائلی که اهمیت فرزندآوری را از دیدگاه رهبر معظم انقلاب برجسته ساخته و در مورد آن پیوسته هشدار می دهند و به فرزندآوری تشویق و ترغیب می نمایند، هشدار دادن نسبت به پیری جمعیت در سال های آینده و به وجود آمدن بحران سالمندی و کاهش نسل جوان است. مقام معظم رهبری نیز از چند سال پیش در سخنرانی های خود به این مساله اشاره کرده و هشدار می دادند که جمعیت جوان کشور دارد کاهش پیدا می کند، یک جایی خواهیم رسید که دیگر قابل علاج نیست، وقتی نسل ها پیر شدند، دیگر قابل علاج نیست. (بیانات قائد شهید امام خامنه ای، ۱۳۷۱) مساله بحران جمعیت و کاهش فرزندآوری در کشور ما یک مساله جدی است و باید به آن به عنوان یک مساله اساسی و ملی نگاه کرد که اگر اسلام و انقلاب و کشور خود را دوست داریم و برای پیشرفت آن نگران هستیم، باید به این امر توجه کنیم.

۳-۳: فرزندآوری، جهاد زن

اهمیت فرزندآوری و تربیت آن ها به گونه ای است که به آن مانند یک جهاد در آموزه های اسلام توجه شده است. مقام معظم رهبری، یکی از مهم ترین جهادها و وظایف بانوان را فرزندآوری می دانند و آن را زمینه پیشرفت کشور عنوان می کنند. از نظر ایشان، فرزندآوری یکی از مهم ترین مجاهدت های زنان و وظائف زنان است؛ چون فرزندآوری در حقیقت هنر زن است؛ اوست که زحماتش ... رنج هایش را می برد ... خدای متعال ابزار پرورش فرزند را به مردها نداده، در اختیار بانوان قرار داده؛ صبرش ... عاطفه اش ... احساساتش ... اندام های جسمانی اش را به آن ها داده ... اگر چنانچه ما این ها را در جامعه به دست فراموشی نسپریم، آن وقت پیشرفت خواهیم کرد. (بیانات قائد شهید امام خامنه ای، ۱۳۹۲) و زنانی که به خاطر فعالیت های خارج از خانواده از آوردن فرزند استنکاف می کنند، برخلاف طبیعت بشری و زنانه خود اقدام می کنند. (بیانات قائد شهید امام خامنه ای، ۱۳۷۵) از نظر رهبر انقلاب، بهترین روش تربیت فرزند، این است که در آغوش و محبت مادر پرورش پیدا کند، زنانی که فرزند را از چنین موهبت الهی محروم می کنند، اشتباه می کنند. (بیانات قائد شهید امام خامنه ای، ۱۳۷۵) در حدیثی از اما رضا علیه السلام آمده است: «الْكَادُّ عَلَى عِيَالِهِ مِنْ جِلٍّ كَأَلْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ» کسی که از راه حلال برای امرار معاش زن و فرزند، تلاش می کند، همانند مجاهد راه خدا است. (مجلسی، ۱۴۰۴ ق: ۷۲) بنابراین در این زمان حساس که کشور دچار بحران جمعیت شده است، از نظر رهبر انقلاب، مساله فرزندآوری مانند یک جهاد است.

۳-۴: فرزندآوری مایه امید به آینده

یکی دیگر از مولفه های اصلی در جهت فرزندآوری از دیدگاه رهبر انقلاب، امید به آینده است. امید به اینکه فرزندان ما باعث پیشرفت و تعالی کشور خواهند شد و این مساله باعث شوق و رغبت برای فرزندآوری می شود. (موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی، ۱۴۰۰: ۴۵) رهبر معظم انقلاب برای تشویق جوانان و خانواده ها به فرزندآوری، به ایشان امید داره و آنها را حفظ کننده کشور و حل کننده مشکلات آن می داند چنان که معتقدند خانواده ها، جوانها باید تولید مثل را زیاد کنند، اگر بتوانیم این نسل جوانی را که امروز داریم، در دوره های آینده این کشور حفظ کنیم، همه مشکلات کشور را اینها حل می کنند، با آن آمادگی، نشاط، شوق و استعدادی که در نسل جوان ایرانی وجود دارد. (قائد شهید حضرت آیت الله العظمی امام خامنه ای، ۱۳۹۱) امید به آینده باعث می شود که انسان تلاش خود را مضاعف نموده و برای آینده فرزندان خود برنامه ریزی نماید و برای تربیت آن ها در ابعاد مختلف کوشش کند.

۴: مولفه های فرزندآوری از دیدگاه قائد شهید حضرت آیت الله العظمی امام خامنه ای

در این بخش از پژوهش به بررسی مولفه های فرزندآوری از دیدگاه قائد شهید حضرت آیت الله العظمی امام خامنه ای خواهیم پرداخت.

۴-۱: افزایش تعداد فرزندان

یکی دیگر از مولفه های فرزندآوری از دیدگاه رهبری، تشویق برای افزایش تعداد فرزندان در خانواده است. تک فرزندی و یا عدم تولد فرزند، باعث آسیب در روابط اجتماعی و عدم جامعه پذیری می گردد و پدر و مادر بی فرزند در دوران کهنسالی با بحران تنهایی روبه رو خواهند شد. در حالی که زندگی در کنار برادر یا خواهر، روحیه جامعه گرایانه کودک را تقویت کرده و مدیریت در روابط اجتماعی را به وی می آموزد. همدلی و همسویی با افراد خانواده، عشق ورزی و سهولت در برقراری ارتباط با افراد هم سن در جامعه و مدرسه از اصلی ترین ویژگی های فرزندان خانواده های دارای بیش از یک فرزند است. (رحمتی شهرضا، ۱۴۰۰: ۷۱) ارتباط با خواهر و برادر نقش مهم و اساسی در رشد و شکوفایی کودک ایفا می کند. این ارتباط در او میل به بازی و سرگرمی ایجاد می کند، این امکان را فراهم می سازد تا نقش های متفاوتی را بازی کند، به او کمک می کند تا خلاقیت و خودجوشی اش را افزایش دهد، به او فرصت می دهد تا خشم و پرخاشگری اش را ابراز کند و به او می آموزد تا این حس را هدایت کند؛ همان چیزی که او را برای زندگی در جامعه و رویارویی با افراد آماده می کند. (تاجیک، ۱۴۰۰: ۳۷) در حدیثی از امام صادق علیه السلام می خوانیم: «عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ يَحْيَى عَنْ جَدِّهِ الْحَسَنِ بْنِ رَاشِدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَكْثَرُوا الْوَلَدَ أَكْثَرَ بَکْمِ الْأُمَمِ غَدًا» رسول خدا فرمود: بر تعداد فرزندان بیاورید تا در روز قیامت به فزونی شما بر امت ها تفاخر کنم. (کلینی، ۱۴۱۰: ۲) در این حدیث پیامبر مستقیماً و صریحاً امر به ازدیاد فرزندآوری کرده است که دلالت آن بر مطلوبیت این موضوع و استحبابش روشن است. مقام معظم رهبری نیز در این مورد می فرماید: «این مسئله افزایش نسل و اینها جزو مباحث مهمی است که واقعاً همه مسئولین کشور - نه فقط مسئولین اداری - روحانیون، کسانی که منبرهای تبلیغی دارند، باید در جامعه درباره آن فرهنگ سازی کنند؛ از این حالتی که امروز وجود دارد - یک بچه، دو بچه - باید کشور را خارج کنند. رقم صد و پنجاه میلیون و دویست میلیون را اول امام گفتند - و درست هم هست - ما باید به آن رقم ها برسیم.» (قائد شهید حضرت آیت الله العظمی امام خامنه ای، ۱۳۹۰) پس در جهاد تبیین فرزندآوری باید در این مورد روشننگری کرد که دیگر تک فرزندی و یا دوفرزندی نمی تواند آینده کشور را تأمین نماید و طبق آموزه های اسلام نیز، پیامبر اسلام، زیاد بودن نسل بچه های مسلمان را دوست دارد و به آن افتخار و مباهات می کند.

۴-۲: مسایل اقتصادی فرزندآوری

در مورد فرزندآوری باید به این نکته توجه کرد که خداوند، به اندازه کافی، نعمت و محصولات فراوان برای همه انسانها و به اندازه چند برابر جمعیت کنونی، بر روی زمین قرار داده و تمام فقری که در جهان می بینیم، از بی تدبیری و ظلم و ستم ظالمان و جنایتکارانی است که ادعای مدیریت بشر را دارند، اما یا ظالم اند یا بی کفایت و فاسد هستند. (سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران، ۱۴۰۰: ۲۵) چنان که در قرآن نیز به این مساله اشاره شده و می فرماید: «وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِمَّنْ إِمْلَاقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ» فرزندان خود را از بیم تنگدستی نکشید، ما به شما و به آنها روزی می دهیم. (سوره انعام، آیه ۱۵۱) از بین بردن فرزند، در دوران جاهلیت، با زنده به گور کردن دختران و کشتن فرزندان از ترس فقر، رواج داشت و اکنون در جامعه به اصطلاح متمدن امروزی، به شکل دیگری خود را نمایان کرده و آن، پیشگیری از بارداری، عقیم کردن دائمی، و بدتر از همه، سقط جنین و رها کردن فرزندان و ... می باشد. در حالی که طبق این آیه شریفه، منطق انسان در فرزندکشی جز این نیست که نمی توانید روزی و هزینه زندگی آنان را فراهم نمایید و این غلط است، چرا که این شما نیستید که روزی فرزندان را فراهم می کنید، بلکه خدای متعال است. (طباطبایی، ۱۴۱۰: ۵۱۶) از آنجا که یک عذر تقریباً عمومی و بهانه همگانی برای فرار از ازدواج و فرزندآوری، مساله فقر و نداشتن امکانات مالی است، در این آیه، قرآن به پاسخ آن پرداخته و می فرماید که از فقر و تنگدستی آنها نگران نباشید، چرا که اگر فقیر و تنگدست باشند خداوند آنها را از فضل خود بی نیاز می سازد. (مکارم شیرازی، ۱۴۰۰: ۴۵۸) و چنین بشارتی، پاسخی روشن به دغدغه های اقتصادی کسانی است که از بیم فقر و تنگدستی، اقدام به بچه دار شدن نمی کنند. بنابراین وقتی خداوند با توجه دادن به وجود نعمتها و روزی های فراوان در زمین، سقط جنین را عملی حرام معرفی می کند، روشن می شود که در گفتمان آموزه های وحیانی نباید از ترس فقر و احتمال مهیا نبودن شرایط زیستی مرفه، فرزندآوری را ترک نمود. (حیدری و غبیشاوری، ۱۴۰۰: ۶) در حدیثی آمده است: بکر بن صالح، یکی از اصحاب امام کاظم (علیه السلام) می گوید: «كَتَبْتُ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ (ع) أَنِّي اجْتَنَبْتُ طَلَبَ الْوَلَدِ مِنْذُ خَمْسِ سِنِينَ وَ ذَلِكَ أَنَّ أَهْلِي كَرِهَتْ ذَلِكَ وَ قَالَتْ إِنَّهُ يَشْتَدُّ عَلَيَّ تَرْبِيَتُهُمْ لِقَلَّةِ الشَّيْءِ فَمَا تَرَى فَكَتَبَ (ع) إِلَيَّ اطَّلَبِ الْوَلَدَ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَرْزُقُهُمْ» به امام کاظم (ع) نوشتم، حدود پنج سال است که از طلب بچه خودداری کرده ام و این بدان سبب است که همسرم از این کار ناخشنود است و می گوید تربیت و نگهداری فرزندان به علت کمبود مالی مشکل است. نظر شما چیست؟ امام در پاسخ به من نوشت: در پی فرزند باش؛ زیرا روزی آنها را خداوند عزوجل می دهد. (کلینی، ۱۴۱۰: ۳)

طبق منطق اهل بیت علیهم السلام لازم است با توکل بر خداوند متعال و عزم بر تلاش و کوشش برای تأمین رزق حلال، از این دغدغه ها گذر کرد. حضرت علی (علیه السلام) در کلام بسیار مهم می فرماید: «تَنْزِيلُ الْمُعُونَةِ عَلَى قَدْرِ الْمُؤْنَةِ» کمک الهی به اندازه حاجت و نیاز نازل می شود. (نهج البلاغه، ۴۹۴) این سخن دو پیام دارد:

- هرچه هزینه انسان بیشتر شود به طور طبیعی تلاش و کوشش وی بیشتر می گردد و مواهب فزون تری نصیبش می شود و اینکه در احادیث آمده است که «الرَّزْقُ مَعَ النَّسَاءِ وَ الْعِيَالِ» روزی همراه همسران به خانه شوهران می آید. (کلینی، ۱۴۱۰: ۳۳۰) نیز ممکن است اشاره به همین معنا باشد که انسان مجرد تلاش زیادی برای زندگی نمی کند، اما هنگامی که احساس کرد بار مسئولیت نفقه همسر بر عهده اوست و آبرویش در خطر است بر تلاش و فعالیت خود می افزاید و روزی به خانه او سرازیر می شود. همچنین هر زمان فرزند یا فرزندان بیشتری پیدا می کند این احساس و آن تلاش بیشتر حاصل می گردد. (حیدری و غبیشاوری، ۱۴۰۰: ۵)
- خداوند روزی رسان به افرادی که برای زندگی هزینه بیشتری می کنند و سختگیری به همسر و فرزند ندارند و دست و دل آنها برای بخشش به نیازمندان و کارهای خیر و پذیرایی مهمان باز است، رزق و روزی وسیع تری عنایت می کند. این گفتار حکیمانه در واقع می خواهد مردم را از یخل و تنگ گرفتن بر عیال و کسانی که نان خور او هستند بر حذر دارد و به شرکت در کارهای خیر تشویق کند و امیدوار سازد که هر اندازه بیشتر به سراغ این امور روند خداوند هم روزی آنها را وسیع تر می کند. (حیدری و غبیشاوری، ۱۴۰۰: ۵)

بنابراین خانواده‌ها نباید به خاطر فقر و مسائل مالی از فرزندآوری اجتناب نمایند، چرا که نه تنها فرزندآوری باعث فقر نمی شود بلکه باعث برکت و وسعت رزق و روزی می گردد و تبیین آثار و برکات فرزندآوری، خود، نوعی جهاد تبیین در فرزندآوری است.

۴-۳: آسان نمودن ازدواج و فرزندآوری

یکی دیگر از مولفه های اصلی در جهت فرزندآوری که رهبری بر آن تأکید فراوان دارند، آسان نمودن ازدواج و فرزندآوری است. خانواده ها، جوامع و دولت ها باید روش ها و سیاست هایی را اتخاذ نمایند که در آن، ازدواج و فرزندآوری و تمایل به داشتن فرزندان متعدد در افراد تقویت گردد. در آیه ۳۲ سوره نور آمده است: «وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ» (سوره نور، آیه ۳۲) در این آیه فرموده که به زنان و مردان بی همسر، همسر دهید، البته این یک امر استحبایی است نه وجوبی، ولی ازدواج، آیین پیامبر است که بر اساس فطرت می باشد. (قائد شهید حضرت آیت الله العظمی امام خامنه ای، ۱۳۹۵) پس یکی از اصلی ترین وظایف خانواده ها و دولت‌ها، جلوگیری از مجرد ماندن دختران و پسران است زیرا در سایه ازدواج صحیح، بسیاری از مشکلات و معضلات جامعه، برچیده می شود. خانواده ها می بایست اسباب ازدواج را فراهم کنند و در این زمینه، آسان گیری توسط خانواده ها و خود جوانان، حرف اول را می زند. خداوند نفرموده: شما هرچه می خواهید انجام دهید، سخت بگیرید، چشم و همچشمی داشته باشید، دنبال تجملات بی اندازه باشید، من بی نیازتان می کنم. (حیدری و غبیشاوری، ۱۴۰۰: ۷) از اقداماتی که رهبر معظم انقلاب برای تشویق به فرزندآوری و ازدواج انجام دادند، ابلاغ سیاست های کلی خانواده در اجرای بند یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی در تاریخ ۱۳ شهریور ۱۳۹۵ بود که به روسای قوای سه گانه و رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام ابلاغ شد که در این سیاست ها، خانواده، واحد بنیادی و سنگ بنای جامعه اسلامی و کانون رشد و تعالی انسان و پشتوانه سلامت و بالندگی و اقتدار و اعتلای معنوی کشور و نظام شمرده شده و است و سمت و سوی حرکت نظام باید به مواردی معطوف باشد که یکی از آنها ایجاد سازوکارهای لازم برای ارتقاء سلامت همه جانبه خانواده‌ها به‌ویژه سلامت باروری و افزایش فرزندآوری در جهت برخورداری از جامعه جوان، سالم، پویا و بالنده می باشد. (قائد شهید حضرت آیت الله العظمی امام خامنه ای، ۱۳۹۵) پس آسان نمودن مسیر ازدواج و فرزندآوری، یکی از اقداماتی است که می توان در جهت جهاد تبیین فرزندآوری انجام داد.

۴-۴: تغییر نگرش نسبت به وجود فرزند

یکی از اقدامات بسیار موثر در فرزندآوری از دیدگاه رهبر انقلاب، تغییر نگرش زوجین نسبت به بچه و بچه داری در خانواده است. نگرش های مثبتی که در قرآن نسبت به فرزند شده آن است که آن ها را زینت و زیبایی زندگی دنیا قلمداد می نماید، چنان که می فرماید: «الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا» مال و فرزند، زینت زندگی دنیاست. (سوره کهف، آیه ۴۶) در این آیه فرزندان در کنار اموال به عنوان شکوفه ها و گل هایی معرفی می شوند که بر شاخه های درخت زندگی می رویند. داشتن فرزند در کنار برخورداری از اموال، یکی از مهم ترین سرمایه های زندگی دنیاست. چرا که برای رسیدن به هر مقصودی از مقاصد مادی حتما مورد نیاز است و به همین دلیل آنها که بر تخت قدرت می نشینند، در کنار مال اندوزی، سعی در جمع آوری این نیرو نیز می کنند مخصوصا در زمان های گذشته هر کس فرزندان بیشتری داشت خود را نیرومندتر احساس می کرد چرا که آنها یکی از دو رکن اصلی قدرت او را تشکیل می دادند. (مکارم شیرازی، ۱۴۰۰: ۴۴۵) البته طبق آموزه های اسلام، این امور زینت هایی زودگذرند که اگر از طریق قرار گرفتن در مسیر «اللّه» رنگ جاودانگی نگیرند بسیار بی اعتبارند. (مکارم شیرازی، ۱۴۰۰: ۴۴۶) همچنین در برخی آیات قرآن، تعدد و کثرت فرزندان نشانه قدرت و امداد الهی شمرده شده است: «...وَأَمْدَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا» ...و شما را به وسیله دارایی ها و فرزندان کمک خواهیم کرد؛ و نفرت شما را بیشتر از دشمنان قرار می دهیم. (سوره اسراء، آیه ۶) در اینجا می بینیم که زیادی فرزندان به عنوان یکی از اسباب امداد و یاری الهی، معرفی شده است. همچنین در این آیه شریفه نیز به این امر اشاره شده و می فرماید: «وَيُؤْمِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ...» (سوره نوح، آیه ۱۲) و شما را با اموال و فرزندان فراوان کمک کند. در این آیه از تعبیر «یمددکم

ب...» برای اشاره به نعمت فرزند اشاره شده است. کلمه «امداد» به معنای رساندن مدد به دنبال مدد دیگر است و مدد به معنای هر چیزی است که آدمی را در رسیدن به حاجتش کمک کند و مشخص است که برخورداری از فرزندان در کنار تملک اموال نزدیک ترین کمک های ابتدایی برای رسیدن جامعه انسانی به هدف های خویش است. (طباطبایی، ۱۴۱۰: ۴۵) مقام معظم رهبری نیز جمعیت و فزونی آن را یکی از مولفه های قدرت دانسته و معتقدند قوی شدن کشور جزو هدفهای ما است که این هم از قرآن گرفته شده، قرآن میفرماید که «وَاعِدُوا لَهُمْ مَا سَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ» (سوره انفال، آیه ۶۰) هر چه میتوانید قوت را زیاد کنید...فرض کنید امروز حفظ جمعیت جوان کشور یکی از ابزارهای قوت است؛ اینکه بنده زیاد روی موالید تکیه میکنم، به خاطر این است. کشور ما امروز کشور جوانی است؛ اگر چنانچه موالید در این کشور به قدر لازم و به قدر کافی تولید نشوند - که الان به قدر کافی نیست - چند صباح دیگر، چند سال دیگر نسل جوان در کشور کمیاب خواهد شد. آن وقت کشوری که در آن جوان کم است، پیشرفتش [کم] است. یکی از ابزارهای قدرت حفظ اکثریت جوان در جامعه است. (قائد شهید حضرت آیت الله العظمی امام خامنه ای، ۱۳۹۹) همچنین در آیه شریفه دیگری می فرماید: «وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَ حَفَدَةً وَ رَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ أَلَيْسَ بِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَ بِنِعْمَتِ اللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ» خداوند برای شما از جنس خودتان همسرانی قرار داد و از همسران تان برای شما فرزندان و نوه هایی به وجود آورد و از پاکیزه ها به شما روزی داد آیا به باطل ایمان می آورند، و نعمت خدا را انکار می کنند. (سوره نحل، آیه ۷۲) در اینجا می بینیم که وجود فرزندان و نوه ها در کنار روزهای پاکیزه به عنوان نعمت های الهی معرفی شده اند. در واقع این آیه کریمه به انسان ها این پیام را می دهد که خداوند برای شما از همسران تان فرزندان و یاورانی قرار داد که به خدمت آنان در حوائج تان استعانت بکنید و با دست آنان ناملایمات را از خود دور سازید. (طباطبایی، ۱۴۱۰: ۴۳۰) این موضوع، اساسی (بنیان) تکوینی است که ساختمان مجتمع بشری بر آن بنا می شود و اگر آن نبود مجتمعی تشکیل نمی یافت و این تعاون و همکاری که میان افراد هست پدید نمی آمد و تشریک در عمل و سعی میسر نمی شد و در نتیجه بشر به سعادت دنیا و آخرت خود نمی رسید. آری اگر بشر این رابطه تکوینی را که خدا به او انعام کرده قطع کند و این رشته پیوند را بگسلد آن وقت به هر وسیله دیگری که فرض شود متوسل گردد جا پر کن این رابطه تکوینی نگشته جمعش جمع نمی شود. با تلاشی شدن جمع بشر و از بین رفتن حمایت های مادی و معنوی انسان ها از همدیگر و پراکندگی وحدت شان، هلاکت شان قطعی است. (طباطبایی، ۱۴۱۰: ۴۳۲) علاوه بر بُعد اجتماعی و دنیایی فرزندان، می توان گفت ادامه حیات معنوی انسان در فرزندان و نوه هایش قابل تصور است؛ یعنی فرزندان و نوه ها پس از مرگ نیز با احسان و سبک زندگی الهی خود به کمال و رفعت جایگاه والدین کمک نموده و بدین سان نعمت شمرده می شوند. پیامبر بزرگوار اسلام صلی الله علیه و آله می فرماید: «مِيرَاثُ اللَّهِ مِنْ عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ الْوَلَدُ الصَّالِحُ يَسْتَغْفِرُ لَهُ» میراث الهی بنده مؤمن، فرزند صالح و درستکاری است که برای او استغفار کند. (شیخ صدوق، ۱۴۱۰: ۴۸۱) برای مثال از رسول خدا صلی الله علیه و آله می خوانیم: «خَمْسَةٌ فِي قُبُورِهِمْ وَ ثَوَابُهُمْ يَجْرِي إِلَى دِيْوَانِهِمْ مَنْ عَرَسَ نَحْلًا وَ مَنْ حَفَرَ بَيْتًا وَ مَنْ بَنَى لِلَّهِ مَسْجِدًا وَ مَنْ كَتَبَ مِصْحَفًا وَ مَنْ خَلَفَ أَبْنًا صَالِحًا» پنج نفر از دنیا رفته اند ولی پرونده آنها بسته نشده و دائما به آنان ثواب می رسد: کسی که درختی کاشته، کسی که چاه آبی برای مردم حفر کرده، کسی که مسجدی ساخته، کسی که قرآنی نوشته، کسی که فرزندی شایسته از خود به جای گذارد. (مجلسی، ۱۴۱۰: ۹۷) این حدیث نه تنها به مطلوب بودن اصل فرزندآوری دلالت دارد، بلکه یکی از آثار و «برکات جاری» آن را حتی پس از مرگ انسان نیز مورد اشاره قرار می دهد. این مضمون در روایات دیگر نیز تکرار شده است. از آموزه های دینی استفاده می شود که داشتن فرزند، آثار متعددی دارد؛ از جمله موجب اقتدار والدین می شود؛ چنان که روایات و سبک زندگی ایرانی نشان می دهد که فرزند، بازوی توانای والدین در شرایط سخت زندگی است. امام رضا علیه السلام فرمود: «... تَوْفِيرُ الْوَلَدِ لِنَوَائِبِ الدَّهْرِ وَ حَوَادِثِ الْأُمُورِ» از برکات ازدواج اندوختن فرزند برای رویارویی با سختی های روزگار است. (کلینی، ۱۴۱۰: ۳۷۳) روزی امام حسن عسکری علیه السلام به یکی از یاران خود فرمود: «آیا فرزند داری؟ عرض کرد: خیر! امام درباره او دعا فرمود: «اللَّهُمَّ ارْزُقْهُ وَلَدًا يَكُونُ لَهُ عَصَدًا فَنِعْمَ الْعَصَدُ الْوَلَدُ» خدا! به او فرزندی روزی کن که بازوی توانایی برای وی باشد؛ چراکه فرزند، چه خوب بازویی است!». (حر عاملی، ۱۴۱۰: ۱۴) قرآن نیز داشتن مال و فرزند را نشانه اقتدار می داند: «ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَ أَمَدَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالٍ وَ بَنِينَ وَ جَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا» سپس شما را دولت باز گردانیم و بر آنها پیروزی دهیم و شما را به مال ها و فرزندان یاری کنیم، و بر شمارتان بیفزاییم.

(سوره اسرا، آیه ۶) بنابراین، یکی از پایه‌های اصلی قدرتمندی والدین، فرزند است. طبیعی است که اگر تعداد فرزندان بیشتر باشد، والدین قدرتمندتر خواهند بود. از سوی دیگر، ایستادگی جامعه اسلامی در برابر تجاوز استکباری، به گوهر ایمان و عمل جوانان فداکار وابسته است؛ از این رو، ائمه اطهار، پیروان خود را به ازدیاد نسل تشویق کرده‌اند.

۴-۵: تغییر نگرش نسبت به نقش پدری و مادری

یکی دیگر از اقداماتی که در جهت فرزندآوری می‌توان انجام داد، تغییر نگرش نسبت به نقش پدری و مادری است. چنان که بسیاری از افراد، امروزه نگاه مثبتی نسبت به این نقش‌ها ندارند، مخصوصاً دختران که نسبت به نقش مادری احساس منفی داشته و فرزند را مانعی برای رسیدن به آرزوها و فعالیت‌های خود می‌دانند. در حالی که طبق آیات قرآن، جایگاه و نقش والدین بسیار رفیع و بلندمرتبه بوده و پیوسته در آیات الهی در کنار امر به توحید، احسان به والدین ذکر شده است. چنان که در آیه شریفه می‌خوانیم: «وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا» و [به یاد آورید] زمانی را که از بنی اسرائیل پیمان گرفتیم که جز خداوند یگانه را پرستش نکنید و به پدر و مادر و نزدیکان و یتیمان و بینوایان نیکی کنید. **(سوره کهف، آیه ۸۳)** اینکه نیکی کردن به والدین بعد از [توحید در] عبادت، معرفی شده، می‌تواند حکایت از رابطه بسیار ویژه‌ای بکند که بین انسان‌ها بعد از فرزندآوری، به عنوان والدین و فرزندان، پدید می‌آید. به عبارت دیگر، دانش و تجربه و حتی پیمان ازدواج و شروع زندگی مشترک، وضعیت‌ها و نقش‌های بزرگ سالی را به وجود نمی‌آورد بلکه دوره «پدر و مادر شدن» است که نقش‌های بزرگسالی را مشخص می‌کند. بنابراین به نظر می‌رسد که تجربه پدر و مادری در فراهم کردن تعالی و رشد شخصیت افراد اهمیت ویژه‌ای دارد. وجود همین تجربه‌ها مجموعه کاملی از ارزش‌ها را به ساختار شخصیت والدین می‌افزاید. از این روست که والدین در این آیه کریمه با قرار گرفتن در کنار نام خدا گرامی داشته می‌شوند. **(رهنما و دیگران، ۱۳۹۴: ۱۲)** امام باقر علیه السلام در حدیثی می‌فرماید: «مِنْ سَعَادَةِ الرَّجُلِ أَنْ يَكُونَ لَهُ الْوَلَدُ يَعْرِفُ فِيهِ شِبْهَهُ خُلُقَهُ وَ خُلُقَهُ وَ شِمَائِلَهُ» از سعادت مرد این است که برایش فرزندی باشد که در او شباهت آن مرد از قبیل شکل و خلق و خوی و خصوصیاتش دیده شود. **(کلینی، ۱۴۱۰: ۴)** به هر حال مطلوبیت «فرزندآوری» و «فرزند داشتن» امری ثابت در فرهنگ اهل بیت علیهم السلام است، تا آنجا که می‌بینیم به عنوان یکی از نتایج حیات انسان مؤمن معرفی می‌شود. برای مثال در حدیثی از امام علی علیه السلام نقل شده است که: «إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ خَيْرًا لَمْ يُمِثَّهُ حَتَّى يَرِيَهُ الْخَلْفَ» هنگامی که خداوند برای بنده‌ای خیر بخواهد، او را نمی‌میراند تا فرزندانی به او عطا کند. **(شیخ صدوق، ۱۴۱۰: ۴۸۱)** یا از امام باقر علیه السلام نیز این روایت به دست ما رسیده است که: «أَنَّ مَنْ مَاتَ بَلًا خَلْفَ فَكَانَ لَمْ يَكُنْ فِي النَّاسِ وَمَنْ مَاتَ وَلَهُ خَلْفٌ فَكَانَهُ لَمْ يَمُتْ» هر کسی که بمیرد و از خود فرزندی به جا نگذارد، مانند این است که هیچ زمانی بین مردم نبوده است و هر کس فرزندانی از خود به جا بگذارد مانند این است که هیچ وقت نمرده است. **(حر عاملی، ۱۴۱۰: ۳۵۷)** در حقیقت فرزندداری نوعی مجاهده است؛ با این حال خدا هر نوع مجاهدتی را در مسیر طلب رضایت او مطلوب دانسته است و چه بسا مصادیقی از جهاد را با وجود اینکه امکان شهادت و سختی‌های فراوان در آنها وجود دارد، بر بسیاری از مسلمین واجب دانسته است. خلاصه اینکه تحمل مشکلات در راه تحصیل نفقه عیال پسندیده است آنچنان که در حدیثی از امام رضا علیه السلام می‌خوانیم: «الْكَاذُ عَلَى عِيَالِهِ مِنْ جِلِّ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ» **(مجلسی، ۱۴۱۰: ۷۲)** کسی که از راه حلال برای امرار معاش زن و فرزند، تلاش می‌کند، همانند مجاهد راه خدا است. **(خرازی، ۱۴۱۰: ۴۷)** مقام معظم رهبری نیز در سخنان خود پیوسته به تشییدن مزه شیرین مادری که بسیاری از بانوان به بهانه‌های مختلف این نعمت را از خود دریغ کرده و طعم شیرین مادری را احساس نکرده‌اند، اشاره می‌کنند که مادران با زندگی کردن، فرزند تربیت می‌کنند، هرچه زن صالح‌تر، عاقل‌تر و هوشمندتر باشد، این تربیت بهتر خواهد شد. **(قائد شهید حضرت آیت الله العظمی امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲)** در حقیقت همه تحت تأثیر مادران هستند. آنکه بهشتی می‌شود، پایه بهشتی شدنش از مادر است. مادر است که فرهنگ و معرفت و ویژگی‌های اخلاقی یک جامعه را با جسم خود، با روح خود و با رفتار خود، دانسته و ندانسته به فرزند منتقل می‌کند. **(قائد شهید حضرت آیت الله العظمی امام خامنه‌ای، ۱۳۸۴)** و مهم‌ترین نقشی که یک زن در هر سطحی از علم و معنویت می‌تواند ایفا کند، آن نقشی است که به

عنوان یک مادر و یک همسر می تواند ایفا کند. (قائد شهید حضرت آیت الله العظمی امام خامنه ای، ۱۳۸۶) همچنین به این نکته تربیتی مهم تذکر می دهند که شما اگر بچه خودتان را در خانه تربیت نکردید، یا اگر بچه نیاوردید، یا اگر تارهای فوق العاده ظریف عواطف او را که از نخ ابریشم ظریف تر است، با سرانگشتان خودتان باز نکردید تا دچار عقده عاطفی نشود، هیچ کس دیگر نمی تواند این کار را بکند، فقط کار مادر است. اما آن شغلی که شما بیرون دارید، اگر شما نکردید، ده نفر دیگر آن را انجام خواهند داد. بنابراین اولویت با این کاری است که بدیل ندارد. (قائد شهید حضرت آیت الله العظمی امام خامنه ای، ۱۳۹۰) چرا که «رشته های به شدت نازک اعصاب کودک را فقط سرانگشت ظریف و لطیف مادر می تواند از هم جدا کند که عقده و گره به وجود نیاید. (حسینی خامنه ای، ۱۴۰۰: ۵۹)

۴-۶: توجه به ابعاد معنوی فرزندآوری

رهبر انقلاب معتقدند یکی از راهکارهای برون رفت از بحران تک فرزندی، توجه به ابعاد معنوی فرزندآوری است. یکی از معضلات جامعه امروزی، نگاه مادی گرایانه به همه جنبه های زندگی است. در حالی که از نظر آموزه های اسلام، همه ابعاد زندگی بشر می توانند در راستای اهداف الهی هدایت شوند. چنان که در این آیات و در توصیف گروهی از رستگاران آمده است: «وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا أُولَئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا» و کسانی که می گویند: پروردگارا! از همسران و فرزندان مان مایه روشنی چشم ما قرار ده، و ما را برای پرهیزگاران پیشوا گردان [آری] آنها هستند که درجات عالی بهشت در برابر شکیبایی شان به آنان پاداش داده می شود و در آن، با تحیت و سلام رو به رو می شوند. (سوره فرقان، آیات ۷۴-۷۵) در اینجا شاهدیم که مؤمنان راستین از خداوند می خواهند که فرزندان شان را یکی از عواملی که می تواند برای آنها مایه «چشم روشنی» باشد قرار دهد. اصطلاح «قرّة عین» که در این آیه کریمه به کار رفته، معادل اصطلاح فارسی «نور چشم» است و کنایه است از کسی که مایه سرور و خوشحالی می گردد. این تعبیر در اصل از کلمه «قرّ» گرفته شده که به معنی سردی و خنکی است (آذرنوش، ۱۴۰۰: ۵۳۴) و از آنجا که معروف است اشک شوق همواره خنک و اشک های غم و اندوه داغ و سوزان است لذا «قرّة» عین به معنی چیزی است که مایه خنک شدن چشم انسان می شود یعنی اشک شوق از دیدگان او فرو می ریزد و این کنایه زیبایی است از سرور و شادمانی. (مکارم شیرازی، ۱۴۰۰: ۱۶۷) این موضوع نشان گر جایگاه والای همسران و فرزندان است که می توانند مایه افتخار و سرور و سعادت مؤمنین گردد. آن هم نه مؤمنین عادی بلکه مؤمنین راست کرداری که دارای مراتب عالی هستند تا آنجا که خود را لایق پیشوایی دیگر پرهیزکاران می بینند و چنین چیزی را از خداوند مسئلت می نمایند و در بالاترین درجات بهشت نیز جا دارند. بنابراین دعای مؤمنین این است که همسران و فرزندان شان موفق به طاعت خدا و اجتناب از معصیت او شوند و در نتیجه از عمل صالح آنان، چشم ایشان روشن گردد. و این دعا می رساند که بندگان رحمان غیر از این، دیگر حاجتی ندارند. و نیز می رساند که بندگان رحمان اهل حق و حقیقت اند و پیروی هوای نفس نمی کنند زیرا هر همسر و هر ذریه ای را دوست نمی دارند، بلکه آن همسر و ذریه را دوست می دارند که بنده خدا باشند. (طباطبایی، ۱۴۱۰: ۳۳۹)

۷: نتیجه گیری

عنوان تحقیق حاضر، اهمیت فرزندآوری از دیدگاه مقام معظم رهبری است که در آن به بررسی مفهوم فرزندآوری و جمعیت به عنوان مهم ترین مفاهیم و کلیدواژه های تحقیق پرداخته و سپس با محوریت بیانات رهبر معظم انقلاب، اهمیت فرزندآوری را تبیین نموده است. اهمیت تحقیق درباره این موضوع از آن جهت است که در دهه اخیر، مساله بحران جوانی جمعیت و پیرشدن آن در سال های آینده، باعث شد که مسئولان کشور به دنبال راه حل های تشویقی برای فرزندآوری باشند. همچنین رهبر معظم انقلاب در سخنان خود تأکید کردند که برای حل این بحران، یک تلاش مجاهدانه لازم است و یکی از عرصه های جهاد تبیین، فرزندآوری است که برای آن باید اقداماتی را انجام داد. فرضیه تحقیق آن است که فرزندآوری از دیدگاه رهبر انقلاب با توجه به بحران جمعیت یک مساله بااهمیت بوده که برای حل آن باید یک تلاش همه جانبه و جهاد تبیین

صورت گیرد و مردم نسبت به مساله فرزندآوری و اهميت آن و شناخت آسیب ها و بحران های کاهش و پیری جمعیت آگاهی یابند. نتایج حاصل از تحقیق نشان می دهد از جمله اقدامات و مولفه هایی که می توان در جهت جهاد تبیین فرزندآوری و بیان اهميت فرزندآوری انجام داد آن است که به مردم در مورد این مساله هشدار داده شود و بحران پیری و کهنسالی در آینده برای آنان تبیین و روشن شود. همچنین برای کسانی که دغدغه اقتصادی، اشتغال، تحصیل و سختی های فرزندآوری را دارند، باید تبیین کرد که می توان همراه با اشتغال و تحصیل، بچه داری نمود و زنان نباید خود را از چشیدن طعم شیرین مادری محروم نمایند و در مورد مسائل اقتصادی نیز نباید نگران باشند چون خداوند در قرآن، به انسان فرموده که از ترس فقر و معیشت، خود را از ازدواج و داشتن فرزند محروم نکنید که روزی دهنده اصلی خداست. همچنین علاوه بر توجه به جنبه های اقتصادی فرزندآوری، باید به جنبه های معنوی و تغییر نگرش نسبت به نقش پدری و مادری و همچنین شیرینی طعم فرزنددار شدن توجه نمود. فرزند در قرآن و روایات، از زینت های زندگی انسان و از روزی های پاک دنیا است که وقتی به انسان تعلق گیرد، برای قدرت و حفظ اقتدار و نسل اوست که پیامبر صلی الله علیه و آله در قیامت به ازدیاد جمعیت شیعیان و مسلمانان افتخار می کنند. پس باید در مورد این مسائل، با تلاش مجاهدانه تبیین و روشنگری صورت گیرد. از سوی دیگر، باید مسیر ازدواج و فرزندآوری برای خانواده ها از سوی دولت، مسئولان، خانواده ها و خود جوانان آسان گردد و سختگیری هایی که حاصل چشم و همچشمی و فرهنگ های غلط است از میان برداشته شود و از سوی دیگر با توجه به بحران جمعیت، سیاست تک فرزندی و بی فرزندی تغییر پیدا کند.

منابع

- ❖ قرآن کریم
- ❖ نهج البلاغه
- ۱) آذرنوش، آذرتاش (۱۳۸۸)، «فرهنگ معاصر عربی فارسی»، دهم، تهران: نشر نی.
- ۲) باقرزاده، علی اکبر؛ قلعه باغی، سوزان؛ اصفهانی، نرگس (۱۳۹۲)، «بهداشت باروری همراه با مباحث تنظیم خانواده و جمعیت»، اول، تهران: سپیدبرگ.
- ۳) حق شناس، سیدجعفر (۱۳۸۸)، «آسیب شناسی خانواده (مجموعه مقالات)»، اول، تهران: نهاد ریاست جمهوری، مرکز امور زنان و خانواده.
- ۴) خامنه ای، سیدعلی (۱۳۹۲)، «خانواده»، اول، تهران: نشر صهبا.
- ۵) دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۳)، «لغتنامه»، اول، تهران: روزنه.
- ۶) رحمتی شهرضا، محمد (۱۳۹۱)، «بررسی ازدیاد یا کنترل جمعیت»، اول، تهران: انتشارات فاتح خیبر.
- ۷) سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران (۱۳۹۰)، «خانواده خوب»، اول، تهران: مؤسسه نشر شهر.
- ۸) شیخ صدوق، محمد بن علی ابن بابویه (۱۴۱۳ق)، «من لایحضره الفقیه»، دوم، قم: جامعه مدرسین.
- ۹) طباطبایی، سیدمحمدحسین (۱۳۷۴)، «تفسیرالمیزان»، پنجم، قم: جامعه مدرسین.
- ۱۰) طبرسی، فضل بن حسن (بی تا)، «مجمع البیان»، اول، تهران: فراهانی.
- ۱۱) عمید، حسن (۱۳۶۳)، «فرهنگ فارسی عمید»، اول، تهران: امیرکبیر.
- ۱۲) غزالی، محمد بن محمد (۱۳۶۶)، «احیاء علوم الدین»، اول، تهران: علمی و فرهنگی.
- ۱۳) کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷ق)، «الکافی»، چهارم، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- ۱۴) مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۳ق)، «بحارالانوار»، دوم، بیروت: دار احیاء التراث العربی.

۱۵) معین، محمد (۱۳۵۰)، «فرهنگ فارسی»، اول، تهران: امیرکبیر.

۱۶) مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۱)، «تفسیر نمونه»، دهم، تهران: دارالکتب الاسلامیه.

۱۷) موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (۱۳۸۶)، «خانواده پویا»، ششم، تهران: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.

